

Грицак О.С., Клим Н.М.

СТАРТАП ЯК ВИД ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ: ОБЛІКОВИЙ ВИМІР ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ

У статті розглянуто сутність основних понять, які характеризують об'єкт дослідження: стартап, стартап-діяльність, стартап-проект, стартап-компанія, інноваційна діяльність, високотехнологічна діяльність тощо. Встановлено, що спільним серед всіх досліджуваних визначень є поняття «стартап». Ідентифіковано основні форми стартап (стартап-проект і стартап-компанія), які є взаємопов'язаними та узагальнюються в єдиному понятті «стартап-діяльність». Встановлено, що інноваційна, високотехнологічна та інші види діяльності в даній сфері дослідження є похідними та охоплюють основні аспекти стартап-діяльності. Розкрито особливості та визначено економічну сутність понять «стартап», «стартап-компанія» та «стартап-проект». Теоретично обґрунтовано, що поняття «стартап» використовується в обох значеннях – проекту та компанії.

Ключові слова: стартап, стартап-діяльність, стартап-проект, стартап-компанія, інноваційна діяльність, обліково-аналітичне забезпечення, управління.

Постановка проблеми. Поява та функціонування стартап-компаній є важливим процесом для розвитку бізнесу, країни та навіть світового господарства. Для окремого суб'єкта господарювання користь від впровадження стартапу проявляється в отриманні економічних та інших вигід; для країни – в забезпеченні розвитку, в першу чергу, економічної та соціальної сфери; для світової економіки – в обміні ідеями, досвідом, ресурсами та посиленні міжнародної співпраці. Кожна нова ідея, яка пов'язана з інноваціями та технологіями, може стати стартапом. Для цього потрібні власне сама ідея, до того така, що має потенційні можливості для досягнення поставленої мети; бажання її просувати, фінансові та інші вкладення.

В Україні успішні стартапи створюються зазвичай на рівні проекту, а потім підкорюють ринки інших країн завдяки іноземним інвестиціям. Проте ті винахідники та підприємці, які готові йти на ризик, засновують власні стартап-компанії. Стартап-діяльність належить до специфічної галузі і має особливості, які впливають на ведення діяльності новоствореними інноваційними підприємствами.

Найбільш успішними прикладами стартапів є проекти ІТ-сфери: соціальні мережі, пошукові системи, сервіси для мандрівників, відеохостинги, платіжні системи, сервіси з

реалізації товарів, перевірки правопису, різноманітні гаджети та девайси («розумні» годинники, сканери, поліпшувачі зображень, відео, музики, органайзери тощо). Окрім ІТ-сектору, популярними є такі стартапи як відкриття кафе, ресторанів, магазинів та інших закладів сфери послуг у незвичних жанрах, на певну тематику, з додатковими можливостями та послугами, використовуючи при цьому інноваційні технічні засоби та новаторські ідеї в обслуговуванні клієнтів, що буде суспільно та економічно вигідно і корисно.

Створення стартап-компаній передбачає організацію та ведення бухгалтерського обліку їх діяльності задля систематизації всіх виробничо-господарських процесів, узагальнення результатів діяльності, аналізу та впровадження нових можливостей і ресурсів суб'єкта господарювання для подальшого успішного функціонування, вчасного виявлення ризиків, дослідження стану зайнятого сегменту ринку, діяльності інших компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань, пов'язаних з діяльністю стартап-проектів та інноваційних компаній займалися такі науковці: Л.Д. Богатирьова, О.М. Головінов, Л.А. Дмитриченко, В.В. Довгалюк, О.І. Жилінська, Д.В. Збанацький, О.Д. Звєгінцова, О.В. Зозульов, І.О. Золотарьова, Н.В. Івашова, С.О. Кириченко, А.Ю. Ковальова, О.А. Козіна, О.В. Корнух, О.Є. Кофанов, І.В. Кравець, М.О. Кравченко, О.О. Кулинич, С.Ф. Легенчук, І.В. Макалюк, Т.І. Міркунова, О.Б. Мрихіна, С.В. Недайвода, Н.І. Норіцина, О.С. Пархоменко, Г.В. Пилипчук, С.М. Семенова, Н.І. Ситник, Ю.І. Скорін, А.Р. Стояновський, Т.М. Тардаскіна,

© **Грицак О.С.**, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

Клим Н.М., к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

Ю.В. Терешко, С.В. Чазов, О.П. Швидка, О.В. Щербаков, О.В. Щипанова, Ж.М. Ющак, О.С. Явтушенко, О.В. Ярмош.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є ідентифікація для цілей обліку економічної сутності понять, що пов'язані зі стартапом як видом інноваційного бізнесу: стартап, стартап-діяльність, стартап-проект, стартап-компанія, інноваційна діяльність, високотехнологічна діяльність. Встановлення спільних та відмінних ознак (характеристик) вищезазначених понять сприятиме правильній організації та веденню бухгалтерського обліку у суб'єктів здійснення інноваційної діяльності.

Опис основного матеріалу дослідження. Поширення на всі без винятку сфери і напрями діяльності термін «стартап» отримав у 1990-2000 роках, в епоху так званої «бульбашки доткомів» [1]. Це період характеризується появою інтернет-компаній, переорієнтації діючих компаній на інтернет-бізнес. З цього часу поняття «стартап» починає широко використовуватись в бізнесі, економіці та науці.

Оксфордський словник англійської мови простежує витoki цього терміна, використаного в його сучасному розумінні, починаючи зі статті журналу «Forbes» 1976 року та журналу «Business Week» 1977 року. В словнику термін «стартап» визначається як «підприємство (бізнес), що перебуває в процесі заснування», як правило, застосовується до «процесу запуску компанії» [2].

Вивчаючи тлумачення поняття «стартап» в літературі, варто зазначити, що в українському законодавстві відсутній термін «стартап», що зумовлено відсутністю мотиваційного забезпечення та підтримки держави в розвитку технологій та формування відносин щодо створення компаній, метою яких є виробництво продукції, продаж товарів та/або надання послуг на основі розроблених інноваційних продуктів, виробів тощо.

Проте, вирішення юридично-правових питань, пов'язаних зі створенням інноваційних технологічних виробів, забезпечується відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Так, важливими пунктами даного нормативно-правового документу є положення про патентування. Згідно ст. 7 п. 1 вищезазначеного закону винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним [3].

Виходячи з того, що стартап як явище і поняття виникло в США, необхідно в більшій мірі розглянути визначення даного терміну саме

американських науковців, методологів, підприємців, стартаперів.

Класичним вважається визначення поняття «стартап», сформульоване американським підприємцем Стівом Бланком (автор книги «Стартап. Настільна книга засновника», виданої у співавторстві з Бобом Дорфом): «тимчасова структура, яка займається пошуком масштабної, відтворювальної та рентабельної бізнес-ідеї» [4, с. 29].

Ерік Піс [5] визначає стартап як організацію, присвячену створенню чогось нового в умовах крайньої невизначеності.

Стартап за Полом Гремом [6] – компанія, спроектована для швидкого росту.

Збанацький Д.В. ототожнює два поняття і зазначає, що «стартап або стартап-компанія – це компанія або проект, який має коротку історію діяльності та за мету отримання прибутку. Найчастіше стартапи – це абсолютно нові проекти й навіть такі, які перебувають лише на стадії розробки» [7].

Цікаве визначення досліджуваному поняттю надає Пітер Тіль (автор книги «Віднуля до одиниці. Нотатки про стартапи, або як створити майбутнє», співавтор Блейк Мастерс): «найвідчайдушніша спроба, над якою ви можете мати повний доступ» [8, с. 34].

Стартап-консультант та підприємець Р. Чайка розкриває «стартап як продукт, що вирішує певну проблему інноваційним технологічним способом і може бути легко відмасштабованим» [9].

Необхідно також розглянути поняття, що стосується суб'єктів, які власне створюють новий інноваційний проект, засновують компанію на технологічних розробках в умовах ризику. Ними є стартапери. «Стартапери – це люди, найчастіше у віці від 23 до 27 років, які працюють над розвитком нової компанії. Тобто це команда односторонців, які займаються аналізом інноваційної ідеї, ринку і розвитком бізнесу» [10].

Класичні й сучасні трактування поняття стартап визначають по-різному: компанія, бізнес, організація, проект, продукт, елемент економіки, форма ведення інноваційної діяльності, бізнес-проект, бізнес-ідея, процес тощо. Звичайно, визначення поняття «стартап» відрізняється, в першу чергу, під впливом епохи, в якій вони були сформульовані. Спочатку даний термін вживався лише у значенні компанії, бізнесу, а зараз кожен науковець інтерпретує дане визначення в, першу чергу, в тому аспекті, в якому воно розглядається, тому виникають різноманітні поняття: стартап-компанія, стартап-проект, а також похідні від них – бізнес-проект, фінансовий проект, бізнес-ідея та ін.

Розглянувши визначення терміну «стартап»,

необхідно зазначити, що науковці часто ототожнюють поняття «стартап», «стартап-компанія» та «стартап-проект». Та чи є це правильним? Для вирішення цього питання необхідно визначити характерні риси цих понять.

Мельничук Г.С. та Марченко О.І. визначають наступні специфічні риси стартапу: 1) бізнес-модель стартапу повинна володіти здатністю стати масштабованою – бути повтореною і максимально розширеною без внесення серйозних змін в ідею; 2) новизна і унікальність ідеї, орієнтованість на розроблення абсолютно нового, інноваційного продукту, що задовольняє певні потреби ринку. Разом з тим, іноді цілком успішними стартапами можуть стати проекти зі «скопійованими» ідеями за умови їх правильної адаптації до ринку окремої країни; 3) висока швидкість розвитку проекту і максимально ефективно просування компанії на ринку, здатність приносити запланований прибуток в короткі терміни. Середній термін створення стартапів становить 3-4 місяці, а у випадку високотехнологічного бізнесу – до року; 4) стартап - це нове підприємство, а також проект, який може взагалі не бути зареєстрований у відповідних органах влади; 5) мінімальні витрати ресурсів з боку авторів стартапу; 6) тимчасовість існування: через декілька років успішний стартап перетворюється на повноцінну компанію, продається чи стає підрозділом іншої компанії; 7) нестійке становище на ринку і невизначеність існування [11, с. 30-31].

Чазов Є.В. виділяє декілька принципових відмінностей, які відрізняють стартап від звичайного підприємництва: 1) у створенні стартапу та у його подальшій діяльності, у більшості випадків беруть участь молоді люди (потенційні носії інноваційних ідей); 2) стартап засновує свою діяльність на інноваціях та інноваційних технологіях, частіше за все це ІТ-сфера послуг (хоч стартап може бути застосований у всіх сферах – головне ідея); 3) стартапи не мають власного початкового капіталу. Він формується в основному інвесторами у вигляді вкладень у даний проект (інвестицій); 4) стартап постійно змінюється в процесі створення, причому зміни можуть зачіпати і саму суть проекту. Це неминуче призводить до певних проблем та суперечок, якщо автор і розробники проекту різні люди; 5) так як стартап розуміє під собою інновацію та ще не перевірену технологію або сервіс, то такі проекти більше, ніж звичайний (традиційний) бізнес, ризикують бути неуспішними [12, с.123].

Ситник Н.І. зазначає, що важливою рисою стартапів, яка поки що залишалась поза увагою дослідників, є високий інтелектуальний потенціал команди засновників. Життя стартапу починається з формування і розвитку ідеї – нового, унікального знання, – на основі якого розробляються інноваційні продукти (часто в галузі ІТ чи новітніх технологій). Ключовим ресурсом для розвитку ідей є інтелектуальний ресурс, тому на перших етапах існування стартапи можуть швидко зростати при обмежених фінансових інвестиціях та матеріальних ресурсах. Потреба у фінансах виникає пізніше, на етапі реалізації ідеї у вигляді інноваційного продукту, коли і починається активний пошук інвесторів [13, с. 65].

Отже, узагальнимо характерні особливості стартапів та розкриємо передумови їхнього історичного виникнення.

Історія першого стартап-проекту, а нині відомої компанії з виробництва комп'ютерної та іншої оргтехніки, випуску програмного забезпечення під логотипом HP (Хьюлетт-Паккард), показує основні риси стартапу:

по-перше, її засновники – студенти, – тобто молоді люди, однодумці, які прагнуть реалізувати якусь ідею на практиці, досягти успіху, в подальшому відкрити повноцінну власну справу, компанію;

по-друге, місце «заснування» – гараж у власному будинку – місце, яке не передбачає додаткових витрат, наприклад орендних платежів, проте надає повний доступ в будь-який час до власних розробок в досить комфортному і близькому місці. Звичайно, таке приміщення є тимчасовим, що розкриває ще одну характеристику стартапу – стислі терміни реалізації: або проект буде швидко реалізований, внаслідок чого він із стартапу перетвориться в компанію, або стартап не досягне успіху, зазнає провалу;

по-третє, наявність інноваційної ідеї. Саме впровадження певної новизни, розробка високотехнологічного продукту є візитівкою стартапу. Разом з тим, дана характеристика несе й велику невизначеність, можливі ризики, а також багато запитань. Наприклад, чи сподобається ідея, розробка та/або вже готовий продукт, послуга потенційним клієнтам, покупцям, інвесторам; чи закріпиться на ринку новий продукт.

Проаналізувавши особливості стартапів, виділимо їхні основні характерні ознаки: 1) новизна, інноваційність, розробка технологій; 2) початкова стадія створення та розвитку масштабного проекту та/або компанії;

3) нетривалий час існування; 4) залежність від законодавчих норм, фінансування та наявності інших ресурсів; 5) швидко-зростаюча діяльність; 6) абстрактні ідеї, невизначеність, ризикованість подальшої роботи, результатів та досягнень.

Зауважимо, що в першу чергу, для всіх цих термінів притаманні такі характеристики, як новизна, інноваційність, розробка технологій. По-друге, це явища та процеси, які є початковою стадією створення та розвитку масштабного проекту та/або компанії, що передбачає нетривалий час їхнього існування, а також залежність від законодавчих норм, фінансування та наявності інших ресурсів. І по-третє, всі ці поняття на практиці є швидкозростаючими, інноваційними та, в певній мірі, абстрактними, адже передбачають велику кількість запитань щодо впровадження їх в реальному житті: які шанси на успіх, чи буде реалізована ідея, чи дозволить вона досягти поставлених цілей, чи знайдуться однодумці, команда, підтримка тощо.

Розглянемо також сутність і характерні риси кожного з досліджуваних понять.

«Стартап-компанія» має окремі особливості, що не включаються в поняття «стартап»: 1) зареєстрована юридична особа, або знаходження в процесі реєстрації в державних органах; 2) відсутність конкурентів, проте не завжди є вільний та відкритий доступ для виходу на ринок; 3) обов'язок складання та подання фінансової та інших видів звітності; 4) наявність нової технології, продуктивної ідеї, вже готового інноваційного виробу, які можна використовувати у власних цілях для виробництва продукції, надання послуг, та/або одразу реалізовувати як нематеріальний актив, основний засіб або оборотний актив. Таким чином, стартап-компанія повинна бути юридично зареєстрованим підприємством (або хоча б перебувати в процесі реєстрації в органах державної влади). При цьому така фірма має отримати всі необхідні дозволи на здійснення тих видів діяльності, якими вона буде займатися.

Враховуючи те, що інноваційне підприємство в майбутньому планує перейти зі стадії стартап-компанії в повноцінну юридичну фірму та здійснювати господарську діяльність, для цього необхідно вести бухгалтерський облік діяльності підприємства та подавати відповідним структурам управлінську, податкову та інші види бухгалтерської звітності з метою розкриття та представлення результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Важливим позитивним аспектом функціонування нового конкурентоздатного бізнесу є відсутність конкурентів. При цьому виникає наступна проблема – не завжди наявний

вільний та відкритий доступ для виходу на ринок, що передбачає небажання великих компаній (зазвичай в ІТ-галузі) пускати на ринок інших гравців, що часто стримує молоді компанії для захоплення навіть невеликої частини ринку.

Стартап-проект є проміжним етапом від формування ідеї з метою започаткування стартапу до заснування самої стартап-компанії.

Стартап-проект так само, як і стартап-компанія, також передбачає юридичні формальності, але не в якості реєстрації суб'єкта господарювання, а у вигляді патентування нового винаходу. При цьому стартап-проект може бути початковою стадією створення стартап-компанії. На даному етапі стартапу приймаються рішення щодо реалізації інноваційної ідеї, пошук інвесторів, інших джерел фінансування проекту. У випадку успішного впровадження проекту, він стає стартап-компанією.

Отже, кожна стартап-компанія була в минулому стартап-проектом, проте стартап-проект не обов'язково стане в майбутньому стартап-компанією. При цьому весь процес та кожен етап від формулювання інноваційної ідеї, створення нової технології до реєстрації компанії можна назвати стартапом. Саме тому й існує плутанина в формулюванні визначень «стартап», «стартап-компанія» та «стартап-проект».

Таким чином, стартап-діяльність є сукупністю понять, об'єктів, організаційних форм; враховує передумови створення стартапу, необхідні для цього ресурси, а також передбачає визначення кінцевих результатів ведення інноваційної діяльності в умовах ризику.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження, розглянувши спільні та відмінні риси понять «стартап», «стартап-компанія» та «стартап-проект», сформульовано визначення кожного з них для цілей бухгалтерського обліку. Встановлено, що основні форми стартапу, такі як стартап-проект та стартап-компанія, узагальнюються в єдиному понятті «стартап-діяльність» та є взаємопов'язаними.

В ході дослідження ідентифіковано специфічні характеристики стартапів та стартап-компаній, що сприяло виокремленню особливих ознак стартап-діяльності в цілому: наявність новизни стартап-проекту, його інноваційність, що передбачає розробку технологій, впровадження та відображення на практиці нових ідей з подальшою ризикованістю досягнення мети масштабного проекту та невизначеністю його кінцевого результату; перетворення на інші форми господарювання – становлення й розвитку стартап-компанії з нетривалим часом існування, залежністю

від законодавчих норм, фінансування та наявності інших ресурсів; за умови впровадження ефективних заходів управління та інших умов, такій компанії притаманна швидкозростаюча діяльність, успішний розвиток й становлення економічним суб'єктом на конкурентному рівні з іншими підприємствами галузі.

Перспективами подальших досліджень є

вивчення питання організації та ведення бухгалтерського обліку стартап-компаній, що здійснюють інноваційну діяльність в умовах ризику у сфері технологій з метою отримання вигід від впровадження винаходу, враховуючи те, що стартап-проект на певних етапах створення стартапу є частиною стартап-компанії

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татолова, И. Минутка любопытства. Почему и как появились стартапы? Retrieved from <http://startupukraine.com/blog/minutka-lyubopytstva-pochemu-i-kak-poyavilis-startapy>.
2. Sun, K. (2004). In and Around Language: What's Up with «Startup»? // The Harvard Crimson. Retrieved from <http://www.thecrimson.com/article/2011/11/17/startup-language-idea/>.
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
4. Бланк, С., Дорф, Б. Стартап: Настольная книга основателя. М.: Альпина Паблишер, 2013. 616 с.
5. Ries, E. (2011). The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. Retrieved from <https://www.amazon.com/Lean-Startup-Entrepreneurs-Continuous-Innovation/dp/0307887898>.
6. Graham, P. (2005). How to Start a Startup. Retrieved from <http://paulgraham.com/start.html>.
7. Збанацький, Д.В. Стартапи: юридичні та практичні аспекти. Ознайомча частина // Незалежний аудитор. 2013. № 3 (14). Retrieved from http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/155?view=material
8. Thiel, Peter A. (2014) Zero to one: notes on startups, or how to build the future / Peter Thiel with Blake Masters. New York: Crown Business.
9. Чайка, Р. Стартап-словник: як стати своїм на стартап-тусі? Retrieved from <http://rchayka.com/startup-glossary/>
10. Що таке стартап і хто такі стартапери. Retrieved from <https://biznes-plan.com.ua/startap/shho-ce-take>.
11. Мельничук, Г.С., Марченко, О.І. Стартапи як особлива організаційна структура ринку інновацій // Формування ринкових відносин в Україні. 2017. № 2. С. 28-34. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2017_2_8.
12. Чазов, Є.В. Стартап як нова форма ведення бізнесу // Наукові праці НУХТ. К.: НУХТ, 2013. № 52. С. 122-128. Retrieved from <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19732/1/16.pdf>
13. Ситник, Н.І. Концептуальні основи стартапів: їх сутність і класифікація // Бізнес Інформ. 2016. № 8. С. 64-68. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_8_11.

REFERENCES

1. Tatolova, I. (n.d.). Minutka lyubopytstva. Pochemu i kak poyavilis' startapy? [A moment of curiosity. Why and how did startups appear?]. startupukraine.com. Retrieved from: <http://startupukraine.com/blog/minutka-lyubopytstva-pochemu-i-kak-poyavilis-startapy> [in Russian].
2. Sun, K. (2004). In and Around Language: What's Up with «Startup»? The Harvard Crimson. www.thecrimson.com. Retrieved from: <http://www.thecrimson.com/article/2011/11/17/startup-language-idea/> [in English].
3. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli. Zakon Ukrayiny vid 15 hrudnya 1993 r. № 3687-XII. [Law of Ukraine on the protection of inventions and utility models from December 15, 1993 № 3687-XII]. (1993, December 15). Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> [in Ukrainian].
4. Blank, S., & Dorf, B. (2013). Startup: Nastol'naya kniga osnovatelya. [Startup: Handbook of the founder]. M.: Al'pina Pablisher [in Russian].
5. Ries, E. (2011). The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. www.amazon.com. Retrieved from: <https://www.amazon.com/Lean-Startup-Entrepreneurs-Continuous-Innovation/dp/0307887898>.
6. Graham, P. (2005). How to Start a Startup. paulgraham.com. Retrieved from: <http://paulgraham.com/start.html> [in English].

7. Zbanatskyy, D.V. (2013). Startapy: yurydychni ta praktychni aspekty. Oznayomcha chastyna [Startups: legal and practical aspects. study section]. *Nezalezhnyy audytor – Independent auditor*, 3 (14). n-auditor.com.ua. Retrieved from http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/155?view=material [in Ukrainian].
8. Thiel, Peter A. (2014). *Zero to one: notes on startups, or how to build the future*. New York: Crown Business [in English].
9. Chayka, R. (n.d.). *Startup-slovnyk: yak staty svoym na startup-tusi?* [Startup dictionary: how to become local on a startup party?]. rchayka.com Retrieved from: <http://rchayka.com/startup-glossary/> [in Ukrainian].
10. Shcho take startup i khto taki startapery [What is a startup and who are the startupers]. (n.d.). *biznes-plan.com.ua* Retrieved from: <https://biznes-plan.com.ua/startap/shho-ce-take> [in Ukrainian].
11. Melnychuk, H.S., & Marchenko, O.I. (2017). *Startapy yak osoblyva orhanizatsiyina struktura rynku innovatsiy* [Startups as a special organizational structure of the innovation market]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini – Formation of market relations in Ukraine*, 2, 28-34. nbuv.gov.ua. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2017_2_8 [in Ukrainian].
12. Chazov, Ye.V. (2013). *Startup yak nova forma vedennya biznesu* [Startup as a new form of doing business]. *Naukovi pratsi NUKHT – Scientific Works of NUFT*, 52, 122-128. dspace.nuft.edu.ua. Retrieved from: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19732/1/16.pdf> [in Ukrainian].
13. Sytnyk, N.I. (2016). *Kontseptualni osnovy startapiv: yikh sutnist i klasyfikatsiya* [Conceptual foundations of startups: their essence and classification]. *Biznes Inform – Business Inform*, 8, 64-68. nbuv.gov.ua. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_8_11 [in Ukrainian].

Отримано 01.09.2019